

אם לא בא עליה בעלה, אלא נתן לה הבעל גט, וכבר אינה אשת איש, הרי היא אסורה לבעול, כי משעת סתירה נאסרה עליו.

שהרי אמרה תורה בסוטה שנסתרה שתי פעמים "נטמאה", ופירשו חכמים, שהאחד בא לאוסרה לבעול אחר קינוי וסתירה, והאחד בא לאוסרה לבעול —

ואפילו אם רק אמר הבעל אין אני משקה אותה מי סוטה, כבר נאסרה הסוטה לבעול! (13)

אלא, הלימוד הוא מסוטה שנבעלה לבעול.

היינו, מאשת איש שססתה ונבעלה לבעול זר, אנו למדים משם שנאסר האוסר על ידי ביאה זו. שהרי הבעל הוא זה שאסר את אשתו על הבעול, ומשנבעלה לבעול הרי נאסרה על האוסר, הוא הבעל.

ותמהה הגמרא על פירוש זה:

וכי האי — אשת איש שנבעלה לבעול — איסור קל הוא?

והרי איסור המזר הוא, דהיינו איסור אשת איש, שהוא בחנק, וחמור אף מאיסור אחרות אשה שאינו אלא בכרת. והאיך נפרש כן את הברייתא המדברת במי שעבר על איסור קל שנאסר האוסר!?

אלא, אמר רבא: אכן האיסור הקל, ממנו צח-ב אנו למדים — הוא איסור אשת איש, שאם עבר אדם ובא עליה, הרי היא נאסרת על הבעל שאסרה על הבעול. ומאיסור זה אנו למדים למי שבא על איסור אחרות אשה שתיאסר אשתו עליו.

וכן כי אתא רבין [כאשר בא רבין] אמר רבי יוחנן: איסור קל שאמרו בברייתא הוא איסור אשת איש! (1)

ואמאי קרי לה לאיסור אשת איש —

בו ולהשקותה מי סוטה, ונמצאת הסוטה אסורה על הבעול לעולם.

ולפי דבריהם נחא מה היתה ההוה אמינא של הגמרא לתלות את האיסור לבעול בביאתו של הבעל, הואיל ואנו דנים על איסורה לבעול לעולם ואף השקאה שוב לא תועיל לו, ולזה לא די בעצם הסתירה, רק משעבר עמה בעלה עבירה.

נחלקו הראשונים בדין "אין הבעל מנוקה מעוון" שאין המים בודקין את אשתו, אם דין זה נאמר דוקא באם בא הבעל על האשה אחר שנסתרה, או שאף אם בא ביאה אסורה אחרת מימיו שוב אין המים בודקים את אשתו, וכשיטת הרמב"ם.

1. יש לעיין, הרי לכאורה אין הנידון דומה

13. א. השמועה נתבארה על פי פשוטת לשונו של רש"י.

ואולם התוספות ביארו באופן אחר: אילימא בסוטה לבעול, כשבא עליה בעל, הרי היא אסורה לבעול לעולם, כי מעתה לא שייך בה השקאת מי סוטה להיטהר למי שחשוד כבועלה. שהרי כיון שאין הבעל מנוקה מעוון, שוב אין המים בודקים את אשתו, ונמצא שהבעול אסור בה לעולם.

מאי איריא בבא עליה אפילו נתן לה גט, אפילו נתן לה גט ויחזור ויקדשנה ויכניסנה לחופה, שוב אין הוא יכול להשקותה על הסתירה הקודמת, ונמצא שהבעול אסור בה לעולם.

ואפילו אמר אין אני משקה: פירוש, שאם אמר הבעל אין אני משקה שוב אין יכול לחזור

**אותה** — את אשתו שסטתה ונבעלה לאחר — **שכיבתה אוסרתה על בעלה, ואין שכיבת אחותה עם בעלה אוסרתה לאשה על בעלה.**

שנינו במשנתנו: מי שהלכה אשתו למדינת הים, באו ואמרו לו מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך באה אשתו — מותרת לחזור לו.

**רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים פוסל על יד עצמו, וכל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו:**

הקדמה לביאור ראשון של הגמרא במחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי:

לעיל בגמרא [צד ב] נתבאר, שבכלל דברי תנא קמא המתיר את אשתו לחזור לו, גם באופן שהלכה אשתו של ראובן יחד עם גיסו [בעל האחות שנבעלה לו] למדינת הים, והעיד עד אחד הן על אשתו והן על גיסו שמתו, ובעקבות עדות זאת הלך ראובן ונשא את אחות אשתו, שהיא אשת גיסו.

וסובר תנא קמא, כי אף שאשת גיסו — שנישאה לראובן באיסור — הרי היא אסורה על גיסו כדין אשה שהלך בעלה למדינת הים, ואמר לה עד אחד מת בעליך, שהיא צריכה לצאת מבעלה, מכל מקום אשתו של ראובן — אינה נאסרת על ראובן.

שאינן אומרים: מתוך שהועילו הנישואין שנישאה לו האחות לאוסרה על גיסו, (3) כך

שהעובר על איסור זה הרי הוא בחנק — **איסור קל ביחס לאיסור אחות אשה?**

היות שאין האוסרה על הבעל, דהיינו הבעל — אוסרה עליו כל ימיו של הבעל! שהרי אם גירשה הבעל, שוב מותרת היא לכל.

תאמר באיסור אחות אשה, שהאשה אוסרת את אחותה על בעלה כל ימיה, ואפילו גירשה בעלה.

**תניא נמי הכי, אכן כך למדנו בבביתא אחרת, שהקל וחומר הוא ממי שבא על איסור אשת איש:**

**אבא הנן אמר משום רבי אלעזר: איסור אשת איש, הוא האיסור שממנו היינו לומדים למי שבא על איסור חמור של אחות אשה [אם לא שאמר הכתוב "אותה"] —**

וכך היינו לומדים: **ומה במקום שבא (2) על אשת איש, שהוא איסור קל, היות שאין האוסרה אוסרה כל ימיו אלא עד שיגרשנה, נאסר האוסר —**

**הבא על אחות אשתו, שהוא איסור חמור, שהרי האוסרה אוסרה כל ימיו ואפילו גירשה — אינו דין שנאסר האוסרה!**

וכדי שלא נאסור את אשתו עליו כשבא על אחותה —

**תלמוד לומר "אותה".**

על בעלה, וראה מה שכתבו התוספות.

2. כצ"ל, ולא "הבא".

3. כבר נתבאר בהערה שם בשם המהרש"א

לראיה, שהרי כשבא על אשת איש נטמא אותו גוף שאנו אוסרים על האוסר, ואילו באחות אשתו אנו באים לאסור את האשה שלא נטמאה

הועילו נישואיה לאסור את אחותה על בעלה מדין אחות אשה.

בסוגיא לקמן מבואר, שרבי יוסי חלוק בדין זה על תנא קמא, וסובר להשוות את דין אשת גיסו לגיסו, לדין אשתו לו.

ומתחילה סבורה הגמרא כי שתיהן מותרות, ומסיקה הגמרא שאדרבה, שתיהן אסורות.

והגמרא מפרשת את לשון המשנה לפי ביאור זה.

ודנה הגמרא: **מאי קאמר רבי יוסי?**

**אילימא**, שמא תאמר לפרש את שאמר רבי יוסי "כל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו", שכך נחלק רבי יוסי על תנא קמא —

**דקאמר תנא קמא:** דאם אזיל [הלכה] **אשתו** של ראובן וגם **גיסו** [בעל אחות אשתו של ראובן] **למדינת הים**, ובא עד אחד ואמר לראובן "מתו אשתך וגיסך במדינת הים", והלך ראובן ונשא את אשת גיסו [שהיא אחות אשתו, שהותרה לו במיתת בעלה ואחותה שהיא אשתו], הרי:

**אשת גיסו** שנישאת לראובן — **אסירא** על גיסו, כשאר נשים שנישאו על פי עד אחד, שאסורות הן לחזור לבעליהן כשבא בעליהן.

ואילו **אשתו** של ראובן — **שריא** [מותרת

היא] לראובן, הואיל ואין שכיבתו עם אחות אשתו אוסרת את אשתו עליו.

**וקאמר ליה רבי יוסי** לתנא קמא: אין הפרש בין דינה של אשת גיסו לגיסו, לבין דינה של אשת ראובן לראובן —

אלא, **כי היכי דאשתו** של ראובן **שריא** לראובן, שהרי אין שכיבת האחות אוסרת, כך **אשת גיסו נמי שריא** [מותרת] לגיסו. ואין דינה כשאר נשים הנאסרות על בעליהן אם נישאו בטעות לאחר.<sup>(4)</sup>

וזה הוא שאמר רבי יוסי: כל שאין [ראובן] פוסל [בביאתו את הנבעלת לן] על ידי אחרים [על גיסו] — אין [ראובן] פוסל על ידי עצמו [לאסור את אשתו עליו]!

אי אפשר לפרש כך. שהרי:

**אי הכי**, אם נאמר כך, האיך שנה התנא בלשונו בדברי רבי יוסי: "**כל שאין פוסל על ידי אחרים — אין פוסל על ידי עצמו**"?!

והרי "**כל שאין ראובן פוסל על ידי עצמו**, שאין אשתו נאסרת לו — כך אין פוסל ראובן על ידי אחרים" [והיינו, שאין ביאת ראובן באשתו של גיסו אוסרת אותה על גיסו] — **מיבעיא ליה**, היה צריך התנא לשנות!?

**אלא**, לעולם, בדרך אחרת השווה רבי יוסי את דין אשת גיסו לגיסו לדין אשת ראובן

זה שהיה מקום לומר שיאסור את אשתו עליו, ראה לעיל בהערה ובמה שצויין שם.

4. ראה בריטב"א שביאר את הסברא בהוה אמינא זו, ראה שם.

והריטב"א, שהם סוברים כי אין די במה שנאסרה אשת גיסו על גיסו כדי לדון לאסור את אשת ראובן על ראובן, אלא יש להוסיף בכל ענין זה את הגט שנותן ראובן לאשת גיסו, והוא

לראובן, ולהחמיר בא רבי יוסי על דברי תנא קמא.

וכך תפרש את מה ששנינו "כל שפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו":<sup>(5)</sup>

**כי היכי דאשת גיפו אסירא**, כשם שאשת גיסו אסורה על גיסו מכח נשואיה האסורים לראובן — כך **אשתו של ראובן נמי אסירא על ראובן**.

מפני שאנו אומרים: הואיל והועילו נישואי ראובן לאסור את האשה על גיסו, הועילו נישואין אלו לאסור את אשתו של ראובן על ראובן.

וזו היא ששנינו: "כל שפוסל [ראובן] על ידי אחרים", שנאסרת אשת גיסו על גיסו על ידי נישואיו וביאתו של ראובן — הרי ראובן "פוסל על ידי עצמו", שאף אשתו שלו נאסרת לו.

אך אין פירוש זה מסביר את כל דברי רבי יוסי —

**תינח**, אכן מובן על פי פירוש זה מה שאמר

רבי יוסי "כל שפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו".

אבל מה שאמר רבי יוסי "כל שאינו פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו" — **מאי עבידתיה כיצד תפרשנו?**<sup>(6)</sup>

**אלא**<sup>(7)</sup> אמר פירש רבי אמי: שתי הפיסקאות שבדברי רבי יוסי **ארישא** [על משנה ראשונה שבפרק זה שהיא הרישא של משנתנו] קאי.

כלומר, משנתנו, שהיא הסיפא של המשנה הקודמת, עוסקת בשני האופנים המוזכרים ברישא, וכדמפרש ואזיל.

ובאחד מהם הרי הוא פוסל על ידי אחרים, ואז אף אשתו נאסרת לו, ובאחד אין הוא פוסל על ידי אחרים, ואז אין אשתו נאסרת לו.

ושני אופנים אלו, הן שתי הפיסקאות שבדברי רבי יוסי.

שהרי שנינו ברישא:<sup>(8)</sup>

על ידי אחרים" לא משמע שאין כאן אחרים כלל, וכגון שהיתה פנויה, אלא שהיו אחרים אך לא נאסרו בביאתו של ראובן, ולכן שואלת הגמרא למה הכוונה.

ואילו רש"י משמע שמפרש באופן אחר, שכתב: כל שאין פוסל, מאי עבידתיה, אינו פוסל — מאן איירי בה לעיל.

7. כן היא גירסת הריטב"א, ומתבאר כאן על פי שיטתו, ובדבריו מבואר רש"י לא פירש כן.

8. קצת משמע מדברי רש"י, שאינו גורס כלל את הציטוט מן הרישא, שהוא אכן תמוה.

5. ביאור הפיסקא: כל שאין פוסל וכולי מתבאר בהמשך הסוגיא.

6. לכאורה אין מקום לשאלת הגמרא, ודברי רבי יוסי מובנים היטב, שהרי לא פסל רבי יוסי את אשתו של ראובן על ראובן אלא משום שעל ידי נישואין אלו פסל ראובן את אשת גיסו על גיסו. אבל אילו לא היה פוסל אותה על ידי נישואין אלו לאחרים, וכגון שנשא את אחות אשתו הפנויה, הרי לא נאסרה אשתו עליו, ואם כן זה הוא שאמר: כל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו?!

וביאררו התוספות, שהלשון "כל שאינו פוסל

**ניסת** האשה **על פי בית דין** שהתירוה להנשא על פי עד אחד, הרי זו **תצא** מזה ומזה, ו**פטורה מן הקרבן** על שגגתה, שנבעלה לאיש אחר זולתי בעלה.

ואם ניסת **על פי שני עדים**, שאמרו לה מת בעליך, ולא היתה צריכה להודקק להוראת בית דין שיתירוה, הרי זו **תצא** מן השני, ו**חייבת בקרבן**, ומותרת לחזור לראשון.<sup>(9)</sup> היות ו**יפה כוחו של בית דין** — שהתירה לינשא על פי עד אחד — **שפטרה מן הקרבן**.

ונמצא, לפי המבואר ברישא, שהתירה של אשת גיסו לגיסו, תלוי אם נישאת אשת גיסו על פי עד אחד שאמר לה מת בעליך, שאז אסורה היא לחזור לגיסו, ואילו אם נישאת על פי שני עדים הרי היא מותרת לחזור לגיסו —

**וקאמר תנא קמא**, דעת תנא קמא היא, שאין הפרש בזה רק לענין איסור אשת גיסו על גיסו, אבל:

**לא שנא** אם נישא אשת הגיס לראובן **על פי עדים** שאמרו לה "מת בעליך",<sup>(10)</sup> דאז הרי **אשת גיסו שריא לגיסו** —

ולא **שנא** אם נישאת אשת הגיס לראובן **על פי בית דין**, שהורו לה על פי עד אחד שהיא מותרת להינשא הואיל ומת הגיס, דאז הרי **אשת גיסו אסירא לגיסו** —

בין כך ובין כך, הרי אשתו של ראובן מותרת לחזור לו.

**וקאמר ליה רבי יוסי** לתנא קמא, לא כן הדבר. אלא, סובר אני כי אין שני האופנים שוים:

שאם נישאת לו אשת גיסו **על פי בית דין**, דהיינו על פי עד אחד, דאז **פוסל הוא על ידי אחרים**, שאשת גיסו נאסרת לגיסו על ידי נישואיו —

אז הוא **פוסל אף על ידי עצמו**, ונאסרת אף אשתו לו.

וזה הוא שאמר רבי יוסי: כל שפוסל על ידי אחרים — פוסל על ידי עצמו.

ורק כאשר נישאת לו אשת גיסו **על פי עדים**, דאז הוא **אינו פוסל על ידי אחרים**, שאין אשת גיסו נאסרת על ידי נישואין אלה לגיסו —

ועל כל פנים אין כוונת הגמרא למה ששינו במשנה הראשונה חילוק בין עד אחד לשני עדים לענין קרבן, אלא למה שסובר רבי שמעון לחלק בין עד אחד לשני עדים לענין איסור האשה לחזור לבעלה.

9. עיקר דגש הגמרא אינו על הקרבן, אלא על היתירה ואיסורה לראשון, וכפי שנתבאר בהערה לעיל.

לפי פירוש הגמרא עכשיו, סוברים תנא קמא

ורבי יוסי כרבי שמעון המחלק בין נישאת על פי עד אחד, שהיא אסורה לחזור לבעלה, לבין נישאת על פי שני עדים שהיא אינה אסורה לחזור לבעלה. ולא כדעת התנא קמא של המשנה הראשונה שאינו מחלק ביניהם. ריטב"א לפי גירסא זו. ומשום כך לא נוח לו לריטב"א בגירסא זו, ראה שם.

10. אין הסוגיא מדברת אלא במספר העדים שסיפרו על מיתת הבעל, שכזה הוא שתלוי

הבריות שהראשון מחזיר את גרושתו אחר שנישאת לאחר, ולפיכך אמרו חכמים שלא תחזור לראשון.<sup>(11)</sup>

ב. הנפקא מינה בין שני הטעמים הוא:

אם הלכו אשת ראובן וגיסו למדינת הים, הלך ראובן ונשא את אשת גיסו על פי עדות מוטעית שמתו אשתו וגיסו:

כי לפי הטעם הראשון, תהא היא אסורה לחזור לבעלה [גיסו של ראובן], הואיל ונבעלה לראובן באיסור.

ואילו לפי הטעם השני אין מקום לאסור את אשת גיסו לחזור לבעלה, שהרי אין לחוש שמא יאמרו הבריות שהגיס גירשה וראובן – שהוא בעל אחותה – נשאה ולא היתה כאן הטעייה כלל, היות ואחות אשתו אסורה לו ואיך ישאנה ראובן אפילו אם גירשה גיסו, וודאי יאמרו הבריות שהיתה כאן הטעייה במיתת אשתו ובמיתת הגיס, <sup>(12)</sup>

אז אינו פוסל על ידי עצמו, ואין אשתו אסורה לו.

וזה הוא שאמר רבי יוסי: כל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו.

הקדמה לדברי רבי יצחק נפחא בביאור דברי רבי יוסי ומחלוקתו עם תנא קמא:

א. לעיל בגמרא, מבואר הטעם באשה שהלך בעלה למדינת הים, שתצא מן הראשון משום קנס, על שנישאת בלא שדייקה. ואכן זו היא דעת התנא קמא של משנתנו.

ואולם לדעת רבי יוסי – לפי דעת רבי יצחק נפחא – מטעם אחר אסורה היא לחזור לראשון כשבא ממדינת הים. משום שיש לחוש, שמא לא ידעו הבריות [מאחר שהם רואים את בעלה הראשון חי וקים] כי השני נשאה מחמת שהיה סבור שבעלה הראשון מת, אלא יאמרו הבריות: גירשה הראשון והלך זה ונשאה.

ולכן, אם תחזור האשה אל הראשון, יאמרו

השני: הואיל וצריכה היא גט מן השני הרי שעשאוה חכמים כנשואה לשני, ונמצא זה מחזיר גרושתו לאחר שנישאת; וראה היטב לשון הגמרא דלעיל, ולשונו רש"י שם וכאן.

עוד יש לדון בטעמו של רבי יוסי: אם חשש זה הוא מעיקר הדין, או משום קנס הוא שחששו חכמים לשמא יאמרו, ועל דרך המבואר בגמרא דלעיל.

12. הסברה נתבארה על פי לשונו רש"י; ואולם מדברי הריטב"א יש ללמוד, שאין אנו צריכים לכל זה, אלא שאין לחוש לשמא יאמרו, הואיל ואין קידושין תופסין לראובן באחות אשתו.

היתירה של אשת הגיס לגיס, ואין הסוגיא מדברת במספר העדים שהעידו לו על מיתת אשתו כדי שישא את אחותה, ודעת רוב הראשונים שאין להאמין כלל לעד אחד בזה, ודעת רש"י לעיל משמע שעד אחד נאמן.

11. עיקרה של סברה זו כבר נזכרה לעיל בגמרא דף פח ב וכך אמרו שם:

ויש לבאר טעמו של רבי יוסי, האוסר אותה לבעלה, מאותו טעם שלדעת תנא קמא צריכה היא גט מן השני, בשני אופנים:

האחד: משום שמא יאמרו נמצא זה מחזיר גרושתו, לכן אסורה היא.

ובמיתת הגיס הוא שנשאה, ואין הראשון מחזיר גרושתו שנישאת לאחר.

ד. לפי דעת רבי יצחק נפחא נחלקו תנא קמא ורבי יוסי בשנים:

האחד: בטעם איסור אשה שנישאת על פי עד אחד לחזור לבעלה, וכפי שנתבאר באות א.

השני: דעת רבי יוסי היא, שאם הועילו נישואי ראובן לאסור את אשת גיסו על גיסו, ממילא הועילו נישואיה אף לאסור את אשתו של ראובן לראובן, ושלא כדעת תנא קמא המחלק ביניהם, ובדבר זה מסכים רבי יצחק נפחא עם הפירוש של רב אמי במחלוקתם.

**רבי יצחק נפחא אמר:** כך יש לפרש את שתי אמרותיו של רבי יוסי:

**לעולם אסיפא,** ואין רבי יוסי מדבר אלא בעד אחד, וכך מתפרשים דבריו של רבי יוסי:

**הא** (13) שאמר רבי יוסי: "כל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו" – מיירי בכגון **דאזיל "אשתו"** של ראובן ו**גיסו** למדינת הים, ובא עד אחד ואמר לראובן: מתו אשתך וגיסך, והלך ראובן ונשא את אחות אשתו שהיא אשת גיסו, וכדמפרש ואזיל.

**והא** שאמר רבי יוסי: "כל שפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו", מיירי כגון **דאזיל "ארוסתו"** של ראובן ו**גיסו** למדינת הים, ובא עד אחד ואמר לראובן: מתה ארוסתך וגיסך, והלך ונשא ראובן את אחות ארוסתו שהיא אשת גיסו, וכדמפרש ואזיל.

ואם כן אין סיבה לאוסרה לחזור לבעלה, הואיל וכלל לא נישאת לאחר שנישואי טעות היו.

ג. במה דברים אמורים שלפי הטעם השני תהא אשת הגיס מותרת לחזור לו, כשהיא נישאה באיסור למי שנשא את אחותה. אבל אם נישאה באיסור למי שאירס את אחותה, הרי שאף לפי הטעם השני תהא אשת הגיס אסורה לחזור לו.

ומשום שאנו חוששים, שמא יאמרו הבריות, שגירש הגיס את אשתו, ונישאת לראובן, ולא היתה כאן הטעייה כלל. ואף שאחות אשתו של ראובן היא ואינה מותרת לו, עדיין יש לומר כי היא אינה כלל אחות אשתו של ראובן, כי תנאי היה לו לראובן באירוסי אחותה ולא נתקיים התנאי, ולכן נשא ראובן את אחותה שאינה אחות אשתו כלל, ועכשיו שגירשה, הרי היא אסורה על הגיס משום מחזיר גרושתו שנישאת, ולפיכך אסורה היא לחזור לגיס אף לפי הטעם השני.

וכל זה לא שייך אלא כשנישאת לראובן שאירס את אחותה, כי אכן יש לתלות שהיה לו לראובן תנאי בקידושי ארוסתו. אבל כשנישאת לראובן שנשא את אחותה, אין לחוש שמא יאמרו הבריות שתנאי היה לו לראובן בנשואי אשתו, כי אין דרך לעשות תנאי בנישואין ולעשות את בעילתו בעילת זנות.

ועל כן יבינו הבריות, שאם נישאת לו, ודאי מתוך טעות שהיתה לו במיתת אשתו

13. הגירסא נכתבת כאן על פי גירסת רש"י.

ובכך נחלקו תנא קמא ורבי יוסי:

**וקאמר תנא קמא:**

לא שנא אם הלכו למדינת הים אשתו של ראובן וגיסו.

ולא שנא אם הלכו למדינת הים ארוסתו של ראובן וגיסו.

בין כך ובין כך:

אשת גיסו של ראובן אסירא על גיסו הואיל ולא דקדקה ונישאת לראובן, וקנסוה חכמים להיאסר לבעלה.

ואילו אשתו של ראובן — שריא [מותרת] היא לראובן, כי אין שכיבתו עם אחותה אוסרת את אשתו עליו.

**וקאמר ליה רבי יוסי לתנא קמא:**

לא כאשר אמרת, אלא חילוק יש בין אם הלכו אשתו וגיסו של ראובן למדינת הים, שאז אין אשת גיסו של ראובן אסורה על גיסו, וממילא אף אשתו של ראובן אינה אסורה על ראובן.

לבין אם הלכו ארוסתו של ראובן וגיסו למדינת הים, שאז נאסרה אשת גיסו על גיסו וממילא נאסרה אף אשת ראובן על ראובן.

ומשום שאני סובר:

א. טעם איסור כל אשה על בעלה כשחזר חי ממדינת הים, אינו מטעם קנס, אלא משום שמא יאמרו: גירש הראשון ונשא השני, ואם יחזירה הראשון יאמרו הבריות שזה מחזיר גרושתו אחר שנישאת לאחר.

ב. אם הועילו נשואי ראובן לאסור את אשת גיסו על גיסו, הרי שאף אשתו הראשונה של ראובן נאסרת עליו מדין אחות אשה.

ולפיכך איני מודה לך להתיר את אשתו של ראובן לראובן, אלא אם כן הלכו אשתו וגיסו למדינת הים ונשא זה את אחות אשתו, כיון שאין לחוש שמא יאמרו הבריות גירש הגיס ונשאה ראובן, כי הרי אחות אשתו אסורה היא עליו, וידעו הבריות שמתוך טעות נשא ראובן את אשת גיסו כי הטעוהו במיתת אשתו וגיסו, ואם כן מותרת אשת הגיס לחזור לבעלה —

ואף אין לחוש שמא יאמרו הבריות אכן גירש הגיס ונשא ראובן, ואם משום שהיא אחות אשתו של ראובן ואסורה לו, שמא תנאי היה לו לראובן באשתו שלא נתקיים, ואין זו אחות אשתו, ולכן נשא ראובן את אחותה —

אף זו אין לך לחוש, דהרי ליבא למימר תנאה הוה ליה בנישואין [כי אין דרך בני אדם לעשות תנאי בנישואין שלא תהא בעילתו בעילת זנות].

ונמצא, דאינו פוסל — ראובן שנשאה — על ידי אחר.

היינו שאינו אוסר את אשת גיסו על גיסו, היות ואין לחוש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא זה מחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר.

ולפיכך, אף אינו פוסל על ידי עצמו, ואין נישואיו לאחות אשתו אוסרת את אשתו עליו.

אבל אם הלכו ארוסתו של ראובן וגיסו למדינת הים, ונשא ראובן את אחות

ב. גם כאשר נישאת אשה שהלך בעלה למדינת הים למי שהיא אסורה עליו באיסור אחות אשה, שאין לומר בה קידש זה וגירש זה, שהרי אסורה היא לו, מכל מקום, אם יש לתלות שתנאי היה לו בקדושין, וכגון שנישאת האשה למי שאירס את אחותה ולא נשאה, הרי היא אסורה לחזור לבעלה. כי שמא יאמרו "גירש זה ונשא זה" מחמת שהיה לו תנאי בקידושה וראויה היא לו, ונמצא הראשון מחזיר גרושתו.

ג. לפי טעם זה, אם נישאה אשתו של שמעון לאחי בעלה, שהיה סבור כי שמעון מת, וייבמה, וחזר שמעון ממדינת הים, הרי היא מותרת לחזור לבעלה. כי אין לחוש שמא יאמרו הבריות גירש שמעון ונשא ראובן ונמצא שאם יחזירה שמעון נמצא הוא מחזיר גרושתו משנישאת,<sup>(14)</sup>

כי ודאי ידעו הבריות שמתוך טעות במיתת שמעון הוא שנשאה ראובן, ולא על ידי גירושין, שהרי אסור ראובן לקחת את גרושת שמעון אחיו, והואיל ומתוך טעות נשאה, יכולה היא לחזור לשמעון בעלה.

ג. ואולם, אם קידש שמעון אשה ולא נשאה, והלך שמעון למדינת הים ונשאה ראובן מתוך שהוטעה במיתת שמעון אחיו, אין היא רשאית לחזור לשמעון בעלה, כי יש לחוש שיאמרו הבריות: לא הוטעה ראובן במיתת אחיו, אלא תנאי היה לו לשמעון בקידושי ארוסתו שלא נתקיים, ואין היא ארוסתו, ולכן נשאה ראובן אחיו, ואם תחזור האשה לשמעון, יאמרו הבריות שהוא נושא את גרושת אחיו ראובן שהיא אסורה לו.

"ארוסתו", ויש לחוש שמא יאמרו הבריות גירש זה ונשא זה, כי אף שאחות ארוסתו היא ואסורה היא לו, מכל מקום כיון **דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקדושין** של ארוסתו שלא נתקיים, ונמצאת זו האשה שנושא שהיא אינה אחות ארוסתו, שוב יש לחוש שאכן יאמרו גירש זה ונשא זה —

ונמצא שפוסל הוא על ידי אחרים, היינו שאשת גיסו נאסרת על גיסו מחשש שמא יאמרו נמצא זה מחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר.

ולכן, אף פוסל על ידי עצמו. היינו, שאשתו נאסרת עליו משום אחות אשה, כי היות והועילו נישואיו של ראובן לאסור את אשת גיחסו על גיסו, הועילו הנישואין גם להחשיבה כאשתו של ראובן, ואשתו הראשונה הרי היא אחות אשתו ואסורה לו.

**אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי!**

הקדמה לביאור קושייתו של רב יוסף:

קא סלקא דעתין, שכוונתו לומר שהלכה כרבי יוסי לפי פירושו של רבי יצחק נפחא, דהיינו:

א. טעם איסור אשה שהלך בעלה למדינת הים ונישאת על פי עד אחד, לחזור לבעלה, הוא משום שמא יאמרו גירש הראשון ונשא השני, ונמצא זה מחזיר גרושתו שנישאת לאחר.

14. כן הוא לשון רש"י בד"ה ואמר רב הונא, ואולם יש להוסיף שיאמרו נמצא זה נושא את

שמעון נושא את גרושת אחיו, זו אין לחוש, שהרי אסורה היא לראובן אם גירשה שמעון ולא מת].

**ושמואל אמר: אינה כאשת איש הנישאת לאחר ושריא ליה לשמעון בעלה —**

וטעמו של שמואל הוא: משום שהוא אינו חושש שיאמרו הבריות שתנאי היה לו לשמעון בקידושי אשתו, כי דבר שאינו מצוי הוא ולא יתלו בו הבריות.

וכל שכן שאין לחוש שמא יאמרו שגירש שמעון ונשא ראובן ונמצא שמעון נושא את גרושת אחיו, שהרי אסורה היא לראובן על ידי גירושי שמעון, שלא הותרה לו אלא במיתת אחיו, ולפיכך מותרת היא לחזור לשמעון.

הרי למדנו בשיטתו של שמואל שאין אנו חוששים שיתלו הבריות בתנאי —

ואם כן, אף כשהלכו ארוסת ראובן וגיטו למדינת הים, והלך ראובן ונשא את אשת גיטו אחות ארוסתו, היה לנו להתיר את אשת גיטו לחזור לגיטו, מפני שהכל ידעו שמתוך טעות נשאה ראובן שהרי אסורה היא לו, ולא היה לנו לחוש שיאמרו הבריות: קידושי ראובן לאחותה בתנאי היו שלא נתקיים, ולכן נשא ראובן את אחות ארוסתו, ואם יחזירנה גיטו נמצא מחזיר הוא את גרושתו לחר שנישאת לאחר.

ואם כן, תיקשי, האיך אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, ולפי שיטתו של רבי יצחק נפחא האוסר את אשת גיטו לחזור לגיטו כשנישאת

מתקיף לה רב יוסף: ומי אמר שמואל הכי שאנו חוששים שמא יאמרו הבריות: תנאי היה לו בקידושי?!

**והאומר: יבמה —**

**רב אמר: הרי היא כאשת איש.**

**ושמואל אמר: אינה כאשת איש, ומפרש פלוגתייהו ואזיל.**

**ואמר פירש רב הונא את מחלוקתם: כגון שקידש שמעון אחיו של ראובן את האשה ולא נשאה, והלך לו שמעון למדינת הים, ושמע ראובן שמת שמעון אחיו, ועמד ראובן ונשא [ייבם] את אשתו של שמעון.**

וסוברים הן רב והן שמואל, כי טעם איסור אשה שהלך בעלה למדינת הים לחזור לבעלה, הוא משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר, או כיוצא בזה.

**דרב אמר: הרי היא כאשת איש הנישאת לאחר שאסורה היא לחזור לבעלה — ואף זו אסורה היא לחזור לשמעון בעלה הראשון, שהוא היבם של ראובן.**

וטעמו של רב הוא: שמא יאמרו הבריות שתנאי היה לו לשמעון בקידושי האשה שלא נתקיים, ולכן נשאה ראובן אחיו, ואם יחזירנה שמעון, הרי נמצא שהוא נושא את גרושת אחיו, [אבל אם נשואה היתה לשמעון מותרת היא לחזור לו, כי אין תולים הבריות תנאי בנישואין, ואילו לחוש לשמא יאמרו גירש שמעון ונשא ראובן ונמצא

נישאת למי שאירס את אחותה, ובין כך ובין כך אסורה היא על גיסו.

ואם אכן שמואל כרבי אמי מפרש הוא את דברי רבי יוסי, הרי לא מצאנו שנחוש לשמא יאמרו תנאי היה בקדושין, ונתיישבו דברי שמואל.<sup>(15)</sup>

ב. ואי נמי אדרבי יצחק נפחא קאמר, ואפילו אם מפרש שמואל את דברי רבי יוסי כפירושו של רבי יצחק נפחא, דהיינו:

"כל שפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו", היינו כשהלכו ארוסתו וגיסו של ראובן למדינת הים, ומתוך שנאסר גיסו באשת גיסו, כי יאמרו תנאי היה לו לראובן בארוסתו, ואם יחזירנה שמעון נמצא הוא מחזיר את גרושתו משנישאת, לכן נאסר אף ראובן באשתו.

"וכל שאין פוסל על ידי אחרים אין פוסל על ידי עצמו", היינו כשהלכו אשתו וגיסו של

לראובן שאירס את אחותה, ומשום שיאמרו הבריות תנאי היה לו בקידושין!

אמר תירץ ליה אבוי לרב יוסף את סתירת דברי שמואל על שמואל בשני אופנים שהן ארבע:

האופן האחד: שני ביאורים אחרים בדברי שמואל "הלכה כרבי יוסי":

א. וממאי, מנין לך דכי אמר שמואל "הלכה כרבי יוסי אדרבי יצחק נפחא קאמר!?" דילמא אדרבי אמי קאמר!?

כלומר: מנין שמפרש שמואל את דברי רבי יוסי כרבי יצחק נפחא, ועל כך הוא שאמר הלכה כמותו.

והרי אפשר ששמואל מפרש את דברי רבי יוסי כרבי אמי, הסובר שלא חילק רבי יוסי לענין איסור אשת גיסו על גיסו בין אם נישאת למי שנשא את אחותה ובין אם

15. הוסיף רש"י ביאור:

ודשמואל אדשמואל תו לא קשיא, כלומר: מקום היה להקשות שלא הועלנו בתירוצנו, אלא אדרבה הסתירה בדברי שמואל מתחזקת!

שהרי לפי דעתו של שמואל, הטעם שאסורה אשה שנישאת לחזור לבעלה אינו מטעם קנס [ואם כרבי אמי סבירא ליה לשמואל, אף תנא קמא מודה בזה, שלא מצאנו פלוגתא בזה], אלא מטעם שמא יאמרו גירש זה ונשא זה וכו', ואם כן איך נאמר ששמואל סובר הלכה כרבי יוסי שאם הלכו אשתו וגיסו למדינת הים ונישאת למי שנשא את אחותה, שהיא אסורה לחזור לגיסו, והרי אין לחוש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה, כי אסורה היא עליו באיסור אחות אשה, שהרי

סברא זו עצמה אמר שמואל לגבי מי שנישאת לאחי בעלה, שאין אנו חוששים שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר את גרושתו [או נושא את גרושת אחיו], היות ואסורה היא על אחי בעלה, ומה בין איסור אשת אח לאיסור אחות אשה.

ועל כך מיישב רש"י: דלא דמי אחות אשה ואשת אח, דאחות אשה אי קדים ואתא גיסו מקמי אשתו, הא מיתסרא אשת גיסו מיד אגיסו, ובעי גט משני משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה, ואי אמרת משום אחות אשה, אמרי מתה אשתו; אבל באשת אחיו, מכי חזו דאתא אחיו, תו לא אמרי גירש זה ונשא זה, דהא גרושת אחיו היא לו.

ראובן למדינת הים, ולא נאסרה אשת גיסו אגיסו, שהרי אין לחוש לשמא יאמרו נשואה היתה לראובן הואיל ואסורה היא לו, לכן אין ראובן נאסר באשתו.

אפילו הכי לא תיקשי, שאין לך להוכיח ממה שפסק שמואל הלכה כרבי יוסי, שהוא חושש לשמא יאמרו תנאי היה בקדושין, שהרי:

**ממאי דא"כ כל שפוסל על ידי אחרים**, הוא שאמר שמואל הלכה כרבי יוסי, ותלמד מכאן שסובר שמואל אשת גיסו נאסרת על גיסו מחשש לשמא יאמרו תנאי היה בקדושין!?

**ודילמא לא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אלא רק א"כ שאינו פוסל על ידי אחרים**, וללמדנו בא שמואל, שאם נישאת האשה לראובן בעל אחותה, אין היא נאסרת על גיסו של ראובן, כי כל הטעם הוא משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה, מה שלא שייך לומר כשנישאת לראובן בעל אחותה. ודלא כתנא קמא, האוסרה על גיסו משום קנס.

ואולם, במה שסובר רבי יוסי שאם נישאת האשה לראובן שקידש את אחותה ולא נשאה, שהיא נאסרת על גיסו של ראובן — בזו לא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, כי הוא אינו חושש לשמא יאמרו תנאי היה בקדושין.

האופן השני:

**אי נמי, ממאי דאיתא לדרב הונא** [מנין שנכונים דברי רב הונא] בביאור מחלוקתם של רב ושמואל?

**דילמא, ליתא לדרב הונא כלל!**

שהרי את מחלוקת רב ושמואל יתכן לבאר בשני ביאורים אחרים:

א. **ובדרב המנונא קמיפלגי רב ושמואל:**

**דאמר רב המנונא: שומרת יבם שזינתה — אסורה ליבמה.** ובוזה הוא שנחלקו רב ושמואל.

**דרב אמר, יבמה הזקוקה ליבום הרי היא כאשת איש של היבם, ומיפסלא עליו בזנות, וכדרב המנונא.**

ואילו שמואל אמר, **אינה כאשת איש, ולא מיפסלא בזנות על היבם, ודלא כרב המנונא.**

ב. **ואי נמי יתכן, שבשאלה האם קידושין תופסין ביבמה — קמיפלגי רב ושמואל.**

**דרב אמר, יבמה הזקוקה ליבום הרי היא כאשת איש, ולא תפסי בה קידושין לאחר שקידשה.**

**ושמואל אמר: אינה כאשת איש, ותפסי בה קידושין לכל אדם.**

ותמיהה הגמרא על הביאור השני במחלוקתם של רב ושמואל:

**והא איפליגו בה חדא זימנא!**

הרי כבר נחלקו רב ושמואל אם קדושין תופסין ביבמה, ונזכרה מחלוקתם לעיל [צב ב], ולמה הוצרכו לחלוק בדבר זה שוב בסגנון שונה?!

ומתוצת הגמרא: **הרא** — **מכלל חברתה** **איתמר**.

לא נחלקו רב ושמואל באותו ענין בשתי לשונות, אלא נחלקו פעם אחת, ובכית המדרש אמרו על פי מחלוקתם הראשונה גם את מחלוקתם השניה.

### מתניתין: א-13

משנתנו מתחלקת לשני ענינים:

החלק הראשון עוסק בענין איסור אחות אשה, והחלק השני הוא בענין ביאת יבם קטן ביבמה.

החלק הראשון:

אסור לו לאדם לקחת אשה ואחותה כאשר שתי האחיות בחיים, אך מותר לקחת את אחות אשתו אחר מות אשתו.

האיסור לקחת שתי אחיות הוא בין אם הן אחיות מהאב ובין אם הן אחיות מהאם.

ואם היתה לאשתו אחות מהאב, ולאחות זו היתה אחות מן האם, מותר לו לקחת את האחיות ההיא, היות ואין כל קרבה של אחווה בין אשתו לבין אחותה של אחות אשתו.

א. **אמרו לו לבעל: מתה אשתך!** —

ב. והלך **ונשא** אשה שניה, שהיא **אחותה מאביה** של אשתו, אך אינה אחותה מאמה.

ואחר כך אמרו לו: **מתה** אשתך השניה [שהיא, כאמור, אחותה מאביה של אשתך]!

ג. והלך **ונשא** אשה שלישית, **אחותה מאמה** של אשתו השנייה.

ואחות זו היא "רחוקה" מאשתו הראשונה, ואינה אחותה כלל.

ואחר כך אמרו לו: **מתה** אשתך השלישית [אחותה מאמה של אשתו השניה, הרחוקה לגמרי מאשתו הראשונה]!

ד. והלך **ונשא** אשה רביעית, **אחותה מאביה** של אשתו השלישית, הרחוקה הן מאשתו השניה והן מאשתו הראשונה.

ושוב אמרו לו: **מתה** אשתך הרביעית [אחותה מאביה של אשתו השלישית, והרחוקה לגמרי מאשתו השניה והראשונה]!

ה. והלך **ונשא** אשה חמישית, שהיא **אחותה מאמה** של אשתו הרביעית, הרחוקה לגמרי מאשתו השלישית, השניה והראשונה.

ולאחר מכן התברר שהיו כל אותן העדויות, עדויות שקר, **ונמצאו כולן קיימות** —

הרי הוא **מותר** באשתו הראשונה, ובאשתו השלישית, ובאשתו החמישית.

לפי שאשתו השלישית רחוקה מאשתו הראשונה, ותפסו קידושיה.

וכמו כן אשתו החמישית רחוקה מאשתו השלישית, ולכן תפסו קידושיה.

וקידושיהן של השלישית והחמישית קידושין גמורים וכשרים הם.

ולכן, אם אחר כך מת הבעל, ושלושת נשותיו נופלות לפני אחיו לייבום, ובא אחיו היבם לייבם את אחת משלושת נשותיו, ובא עליה,